

Modely systémových kroků pro překonání aktuálních bariér a implementaci prvků cirkulární ekonomiky v textilním průmyslu v ČR

Ing. Soňa Klepek Jonášová
Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Obsah

Implementace cirkularity shora dolů na úrovni EU v oblasti textilu

Reakce klíčových aktérů na ambice ve Strategii pro udržitelný a cirkulární textil

České ozvěny a potvrzení hlavních bariér

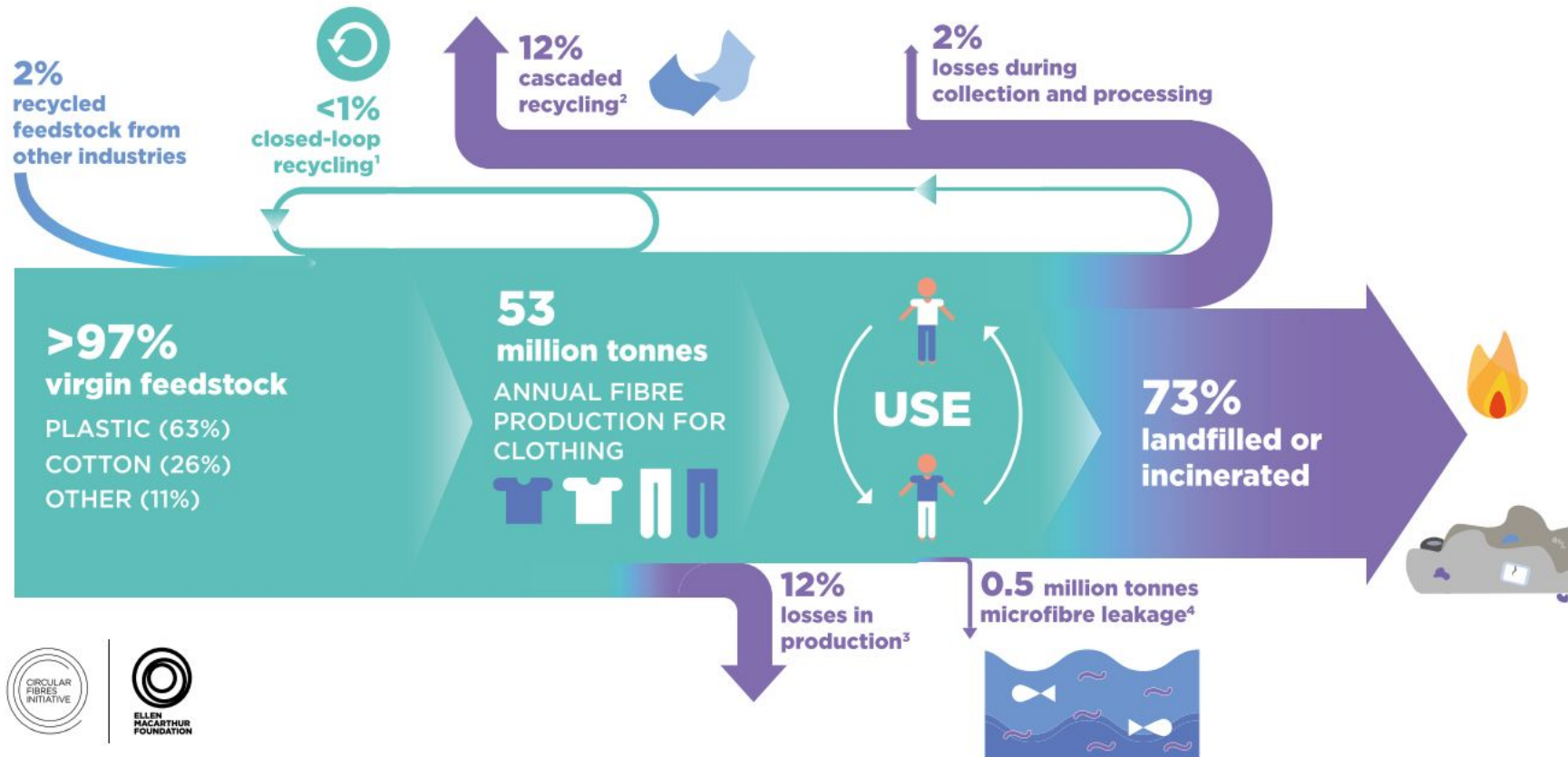
Možné řešení: následovat holandskou cestu k systémovým změnám

- **Fungování Holandského cirkulárního hotspotu**
- **Poldrové vyjednávání a systém Dutch green deals**

Od teorie k testování v praxi - založení Českého cirkulárního hotspotu

Globální materiálové toky textilu v roce 2015

FIGURE 3: GLOBAL MATERIAL FLOWS FOR CLOTHING IN 2015

- 1 Recycling of clothing into the same or similar quality applications
- 2 Recycling of clothing into other, lower-value applications such as insulation material, wiping cloths, or mattress stuffing
- 3 Includes factory offcuts and overstock liquidation
- 4 Plastic microfibres shed through the washing of all textiles released into the ocean

Source: Circular Fibres Initiative analysis – for details see Appendix B

Výchozí situace v textilu - kontext

Ekologické dopady textilního průmyslu:

- Textilní sektor patří mezi hlavní průmyslové znečišťovatele.
- Produkce textilních materiálů vytváří odpadní látky a toxické látky a spotřebovává velké množství vody.

Emise skleníkových plynů:

- Výroba textilu je zodpovědná za významné emise skleníkových plynů.
- Textilní průmysl zabírá pátou příčku v emisích skleníkových plynů v Evropě.

Vliv na uhlíkový rozpočet:

- Bez odklonu od fosilních zdrojů pro výrobu textilních vláken hrozí, že do roku 2050 bude textilní průmysl spotřebovávat až 26 % uhlíkového rozpočtu nutného k dosažení cíle udržení globálního oteplování na úrovni 2 °C.

Zelená dohoda pro Evropu:

- Zelená dohoda pro Evropu je strategií, která má zajistit uhlíkovou neutralitu EU do roku 2050.
- Cílem je zlepšení ekologické situace i konkurenceschopnosti EU po pandemii koronaviru

Cirkulární ekonomika v textilním průmyslu:

- **Akční plán pro cirkulární ekonomiku stanovuje priority pro uzavírání toků textilních materiálů.**
- **Zvyšování recyklace a prodlužování životního cyklu textilních produktů jsou klíčové body.**

Rozšířená odpovědnost výrobce (EPR):

- Evropská komise pracuje na harmonizovaném systému EPR pro členské státy EU v rámci řešení textilního odpadu.
- Cílem je snížit fragmentaci pravidel mezi státy.

Budoucí změny a plány:

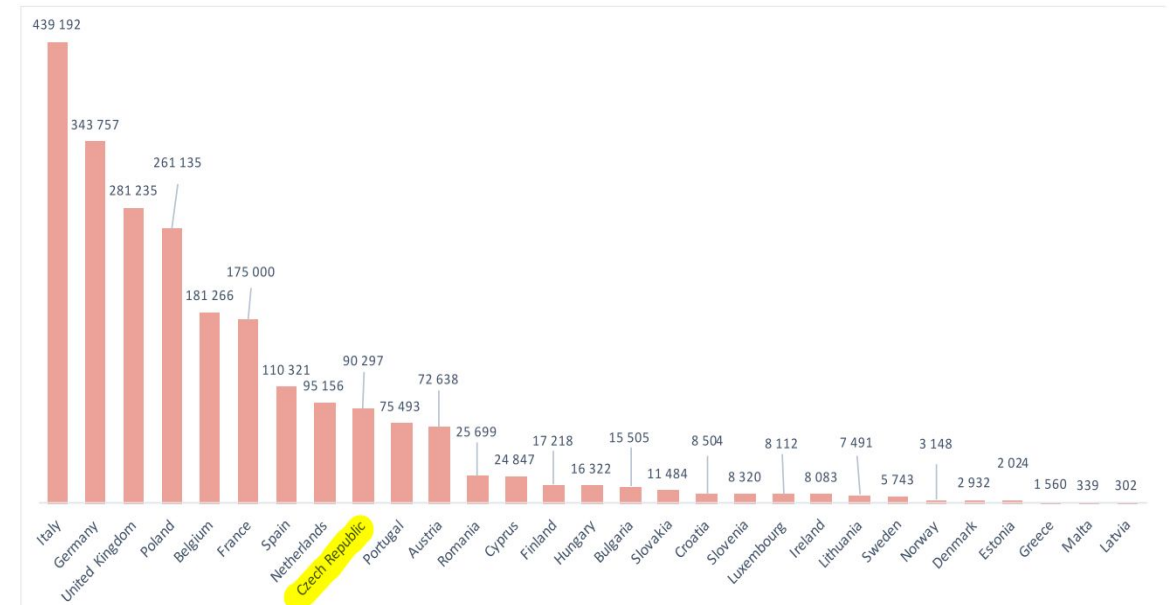
- **Plánovaná revize právních předpisů EU o odpadech v roce 2024 bude zahrnovat závazné cíle pro opětovné použití a recyklaci textilního odpadu.**
 - **Je nutné, aby členské státy přijaly konkrétní opatření k dosažení udržitelného textilního průmyslu.**
-

Status QUO v ČR

- Česká republika v současné době nemá zákonnou povinnost hlásit všechny textilní odpad ani si nestanovila žádné cíle ohledně jeho množství nebo odděleného sběru (OECD, 2021).
- K dispozici je první přehled náčrtu MFA (nekompletní) nakládání s textilem (ne všichni jsou povinni vykazovat data)
- Významný nedostatek datových údajů
- Vysoce relevantní ve světle nadcházející politiky EU (probráno později)

- Sběr většinou prostřednictvím speciálních třídících nádob
- Průměrný český občan vyprodukuje ročně 10 kg textilního odpadu (9,7 kg/10 kg se posílá na skládky) (Divinová, 2017)
- 97 % textilu není znovu využito ani recyklováno
- CZ mezi 10 největších producentů textilního odpadu v EU (Koszewska,

Implementace cirkularity shora dolů na úrovni EU v oblasti textilu

Strategie EU pro udržitelné a cirkulární textilní výrobky

OPATŘENÍ V RÁMCI NAŘÍZENÍ ESPR (od 2024)

- Povinné výkonnostní požadavky na environmentální udržitelnost textilních výrobků

- Digitální pas výrobku s požadavky na informace o environmentální udržitelnosti

- Povinné požadavky týkající se zelených veřejných zakázek a pobídek členských států

- Zveřejňování počtu výrobků vyřazených velkými podniky a jejich následné zpracování a opatření týkající se zákazu likvidace neprodaného textilu

VYBRANÁ OPATŘENÍ NAD RÁMEC NAŘÍZENÍ ESPR

- 2022: Kritéria pro cirkulární výrobu oděvů podle nařízení o Taxonomii EU
- 2022: Iniciativa zaměřená na řešení neúmyslného uvolňování mikroplastů z textilních výrobků

- 2023: Přezkum nařízení o označování textilu a zvážení zavedení digitálního štítku
- 2023: Požadavky na rozšířenou odpovědnost výrobce (EPR) pro textil s ekomodulací poplatků
- 2023: Prosazování omezení vývozu textilního odpadu mimo OECD, vypracování kritérií pro rozlišování mezi odpadem a použitými textilními výrobky

- 2024: Revize kritérií eko značky EU pro textil a obuv
- 2024: Pravidla produktové kategorie ke stanovení environmentální stopy pro oděvy a obuv

Udržitelné výrobky jako standard na odolnějším jednotném trhu

Reakce klíčových aktérů na ambice ve Strategii pro udržitelný a cirkulární textil

Co si myslí klíčoví aktéři

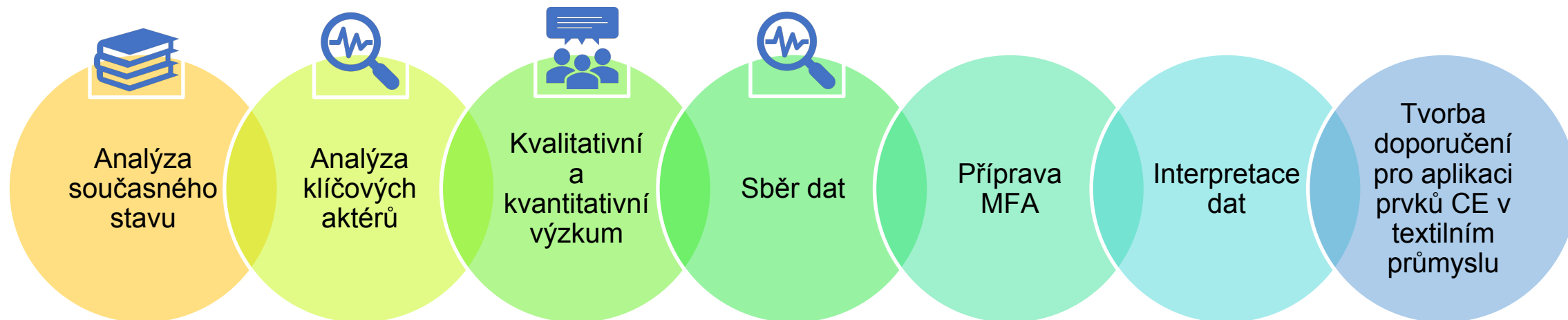
- strategie považována za vysoce relevantní
- vytýkana je absence sociálních principů
- tlak na definici klíčových oblastí jako:
 - design pro cirkularitu
 - definice toho, co je udržitelný materiál
 - potřeba podpořit nové byznys modely
 - standardizace digitálního passportu

“...nedostatek spolupráce a absence informací byla jedinou výzvou, kterou více než 65 % aktérů účastnících se veřejné konzultace označilo jako důležitou nebo velmi důležitou. Bariéra “nedostatečné spolupráce a výměny informací v rámci hodnotového řetězce” se tak ukázala jako klíčová.”

České ozvěny a potvrzení hlavních bariér

Výzkumný postup – analýza bariér pro CE

1

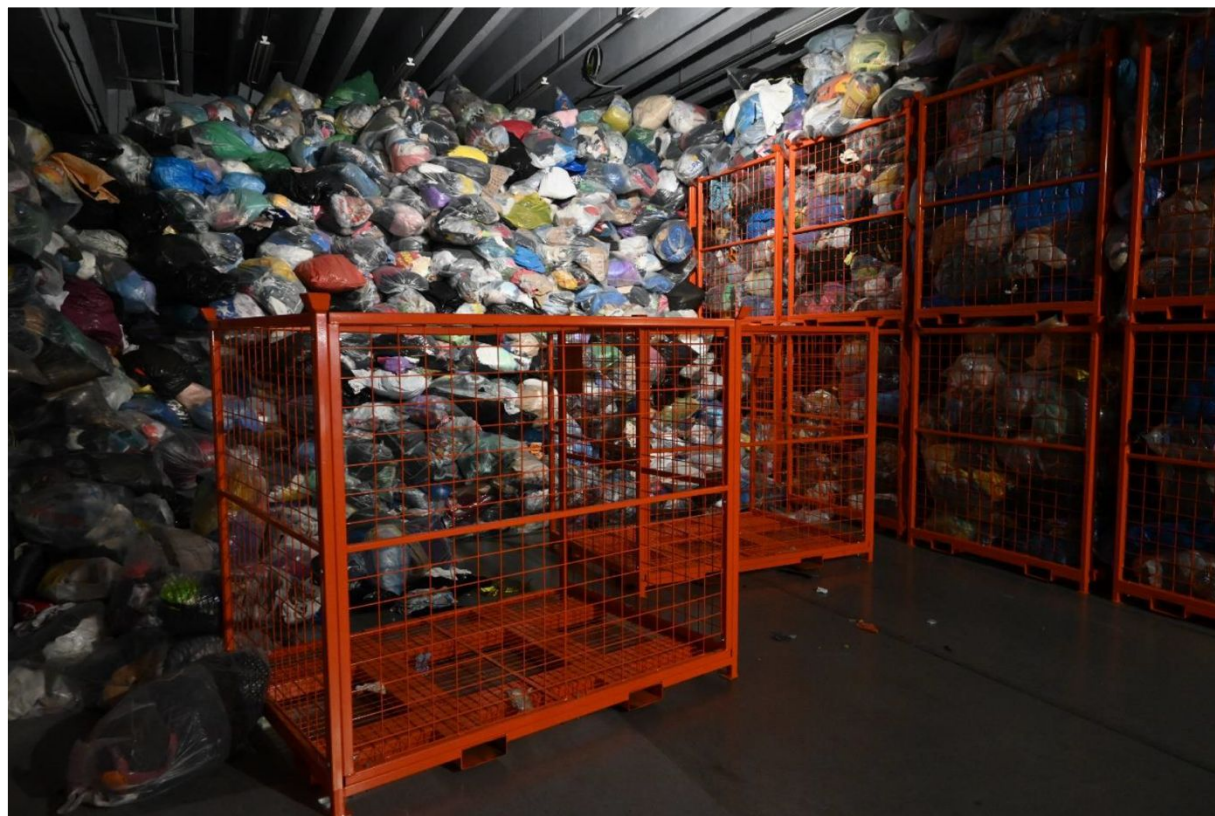
Mapování klíčových zainteresovaných stran

2

Pochopení překážek a příležitostí

3

Posouzení relevance potenciálních politických reakcí

Hlavní otázka výzkumu

*S jakými překážkami se
potýkají zainteresované strany
v českém textilním
recyklačním průmyslu a jak je
lze překonat?*

Hlavní bariéry pro aplikaci CE do praxe (výzkum TZ + SKJ)

Cíl výzkumu:

- Cílem výzkumu bylo identifikovat lokální bariéry v textilním průmyslu v České republice.

Účast v rámci konzultace:

- V evropské veřejné konzultaci bylo zastoupeno 544 zainteresovaných stran na úrovni EU.
- V rámci českého výzkumu se zapojilo výrazné množství účastníků, konkrétně 78 respondentů prostřednictvím online dotazníku a 10 respondentů v následných polostrukturovaných rozhovorech.

Hlavní bariéry v České republice:

- Výzkum potvrdil, že v České republice existují podobné klíčové bariéry jako v EU.
- Mezi tyto bariéry patří nedostatek znalostí a povědomí o udržitelnosti v textilním průmyslu.

Další bariéry:

- Další identifikované bariéry zahrnovaly nedostatečnou legislativu a regulaci, která nepodněcuje udržitelnost a cirkularitu.
- Finanční překážky byly také považovány za významnou bariéru, a to jak na úrovni konkrétních firem, tak v makroekonomickém kontextu.

Nedostatek spolupráce:

- Výzkum ukázal, že v České republice je obecný nedostatek spolupráce a komunikace mezi různými zainteresovanými stranami v textilním průmyslu.

Výzva pro praxi:

- Důležitost spolupráce a vytváření tvůrčího prostředí pro budování silných vazeb mezi aktéry v textilním průmyslu je klíčovou výzvou.
- Tato spolupráce by neměla zůstat jen v akademických člancích, ale měla by být implementována v praxi.

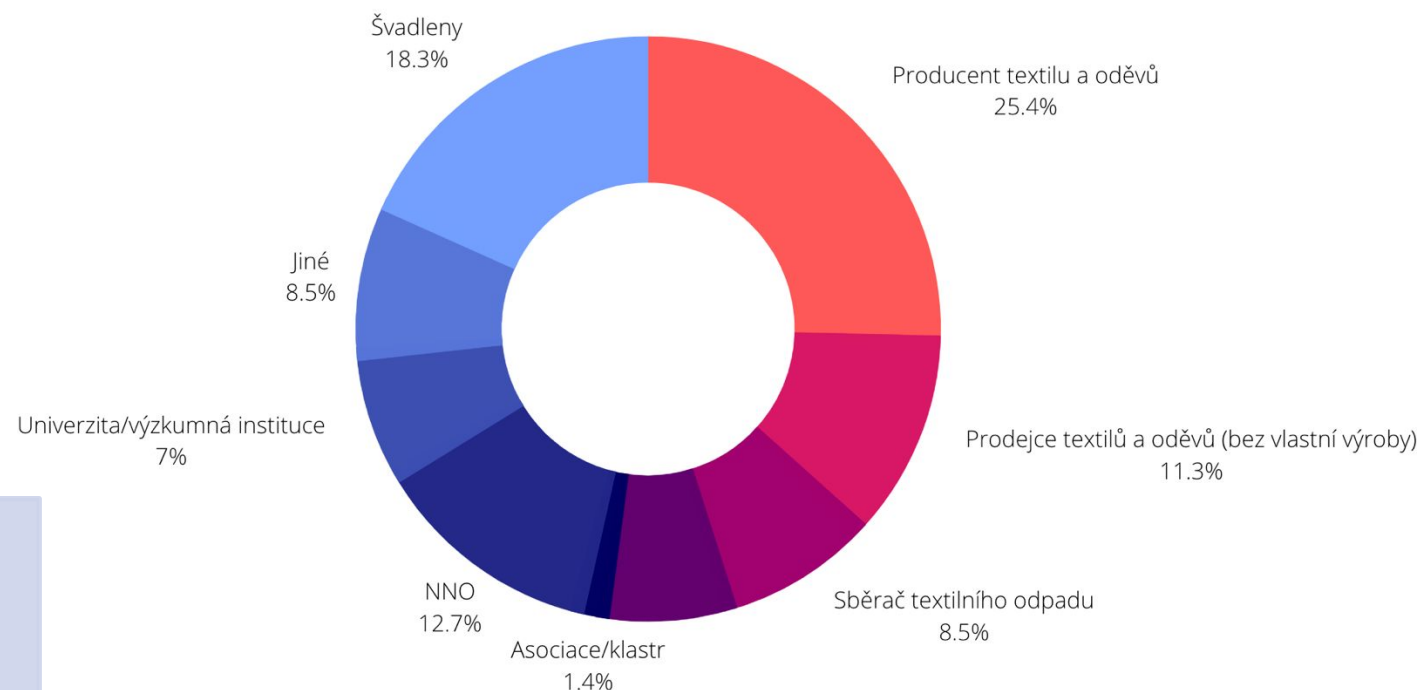

Analýza klíčových aktérů

S jakými překážkami se potýkají zainteresované strany v českém textilním recyklačním průmyslu a jak je lze překonat?

- 1
Mapování klíčových zainteresovaných stran
- 2
Pochopení překážek a příležitostí
- 3
Posouzení relevance potenciálních politických reakcí

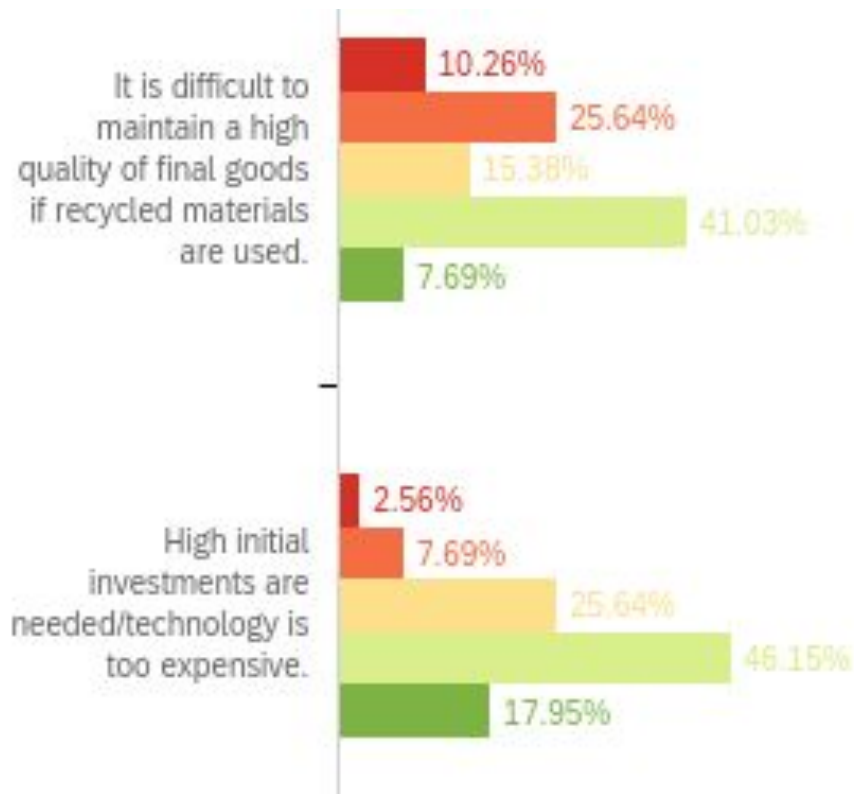
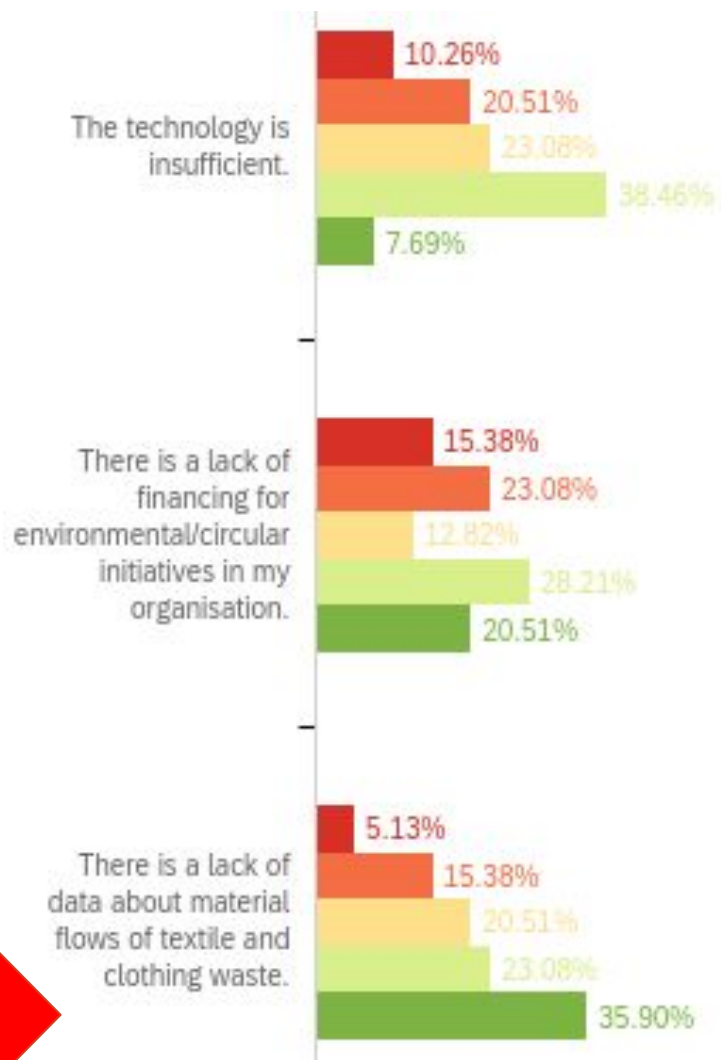

Mikroekonomické bariéry

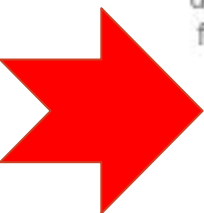
Kvalitativní
a
kvantitativní
výzkum

2

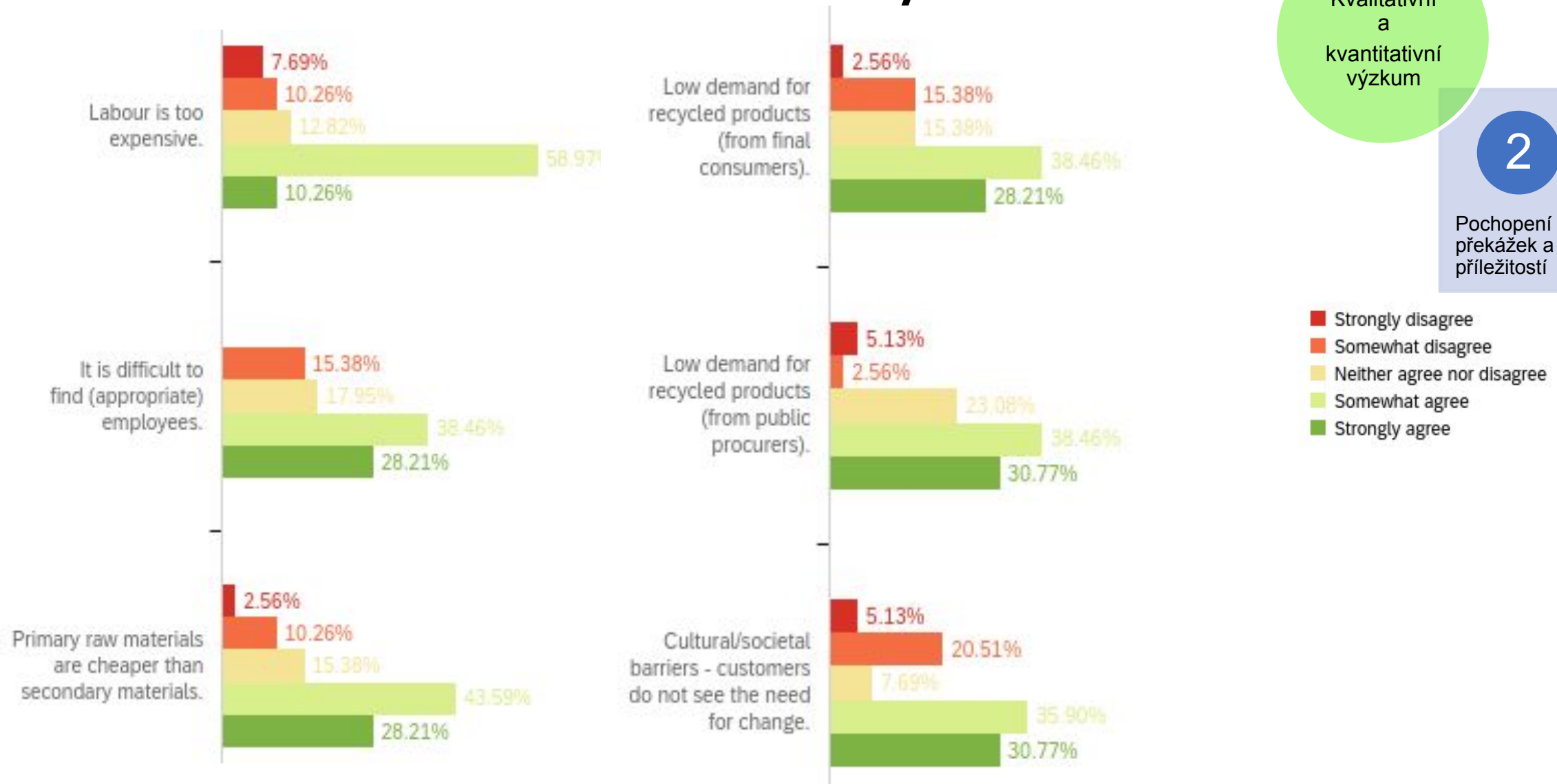
Pochopení
překážek a
příležitostí

- Strongly disagree
- Somewhat disagree
- Neither agree nor disagree
- Somewhat agree
- Strongly agree

Makroekonomické bariéry

Kvalitativní a kvantitativní výzkum

2
Pochopení překážek a příležitostí

- Strongly disagree
- Somewhat disagree
- Neither agree nor disagree
- Somewhat agree
- Strongly agree

Legální a institucionální bariéry

Kvalitativní
a
kvantitativní
výzkum

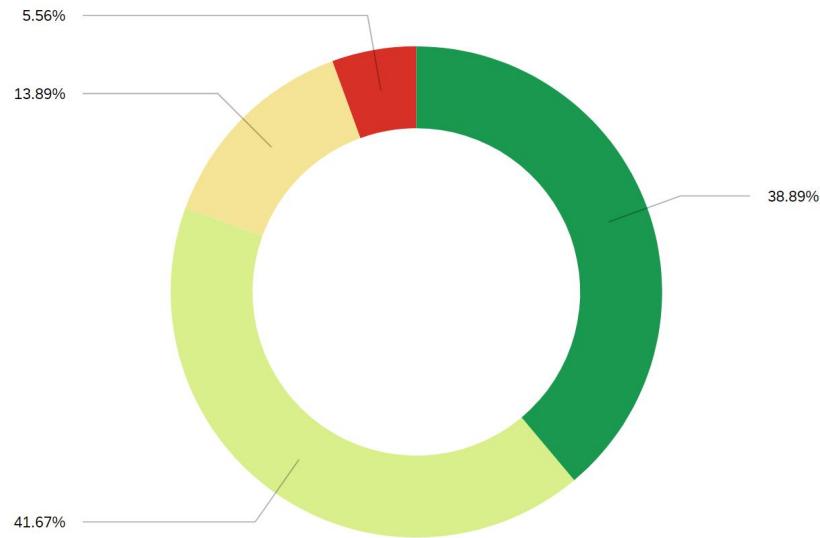
2

Pochopení
překážek a
příležitostí

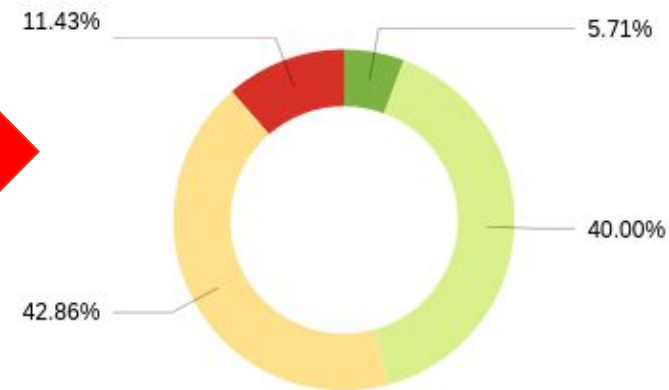
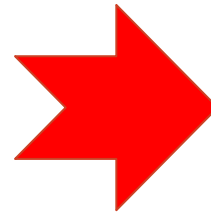
- Strongly disagree
- Somewhat disagree
- Neither agree nor disagree
- Somewhat agree
- Strongly agree

Prostor pro rozšíření recyklace & nedostatek osvěty

■ Yes ■ Only to a limited extent ■ Not relevant for my organisation ■ No

- Q11 – „Je vaše organizace připravena/schopna zvýšit své aktivity na podporu recyklace textilu?“
- Také dotaz, proč v případě „ne“ a „jen v omezené míře“

■ I have all the information I need. ■ I have some of the information.

■ I only heard of it but do not know what it means for me. ■ I have no information about it.

- „Jste si vědomi nadcházejících změn environmentální politiky v EU a důsledků, které pro vás bude mít Zelená dohoda?“

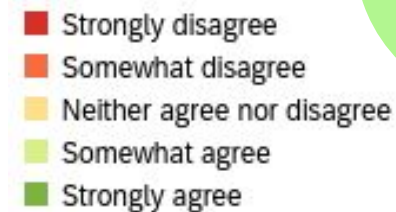
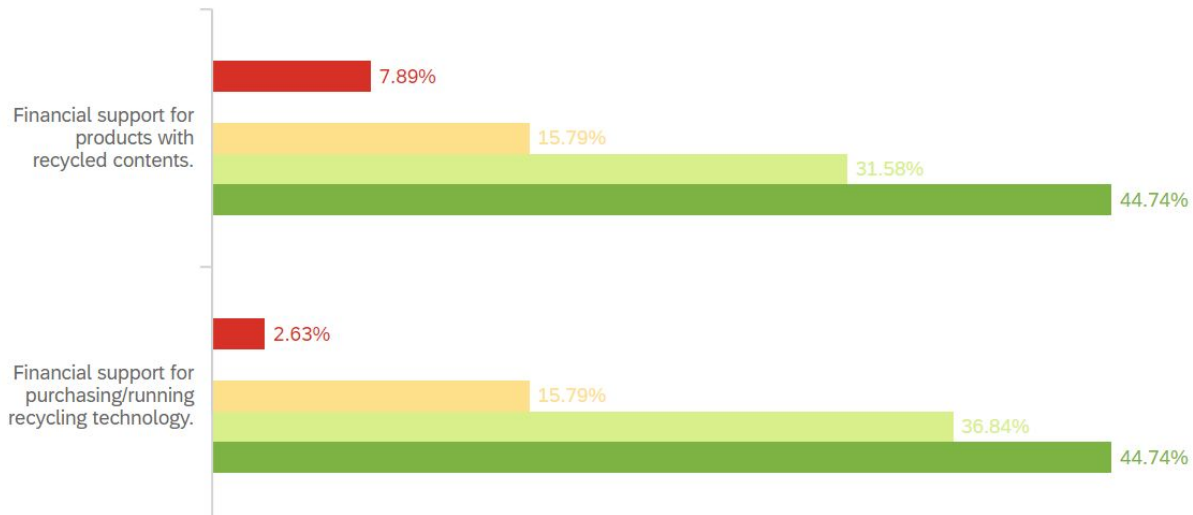
Kvalitativní
a
kvantitativní
výzkum

2

Pochopení
překážek a
příležitostí

Potenciální řešení

Finanční/ekonomické pobídky

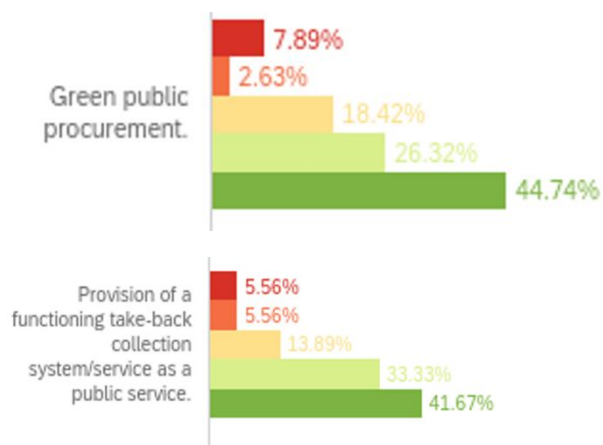

Kvalitativní a kvantitativní výzkum

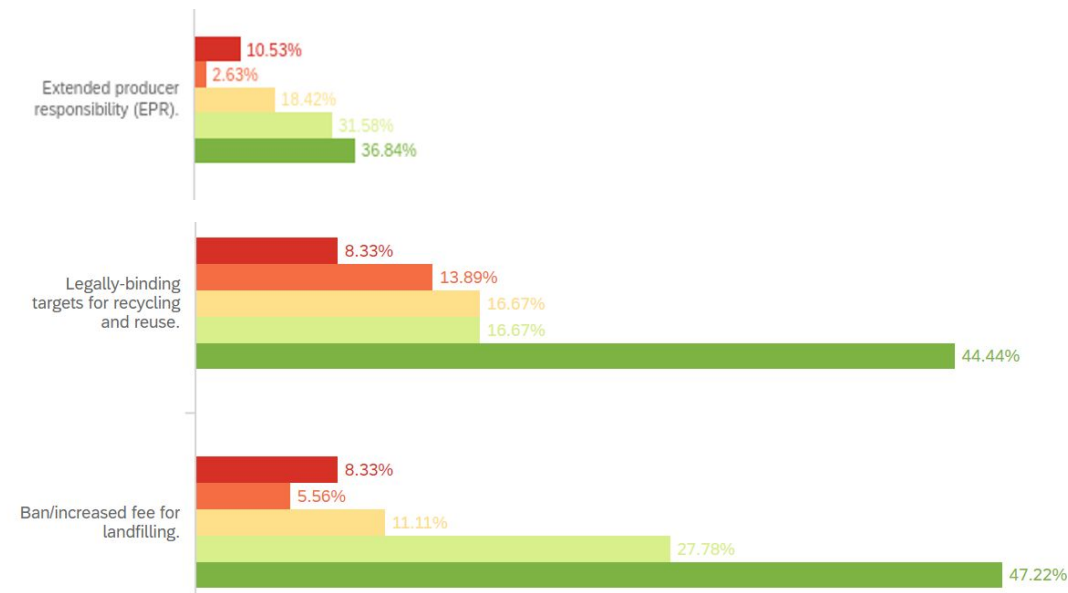
2

Pochopení překážek a příležitostí

Přímé vládní financování/dotace

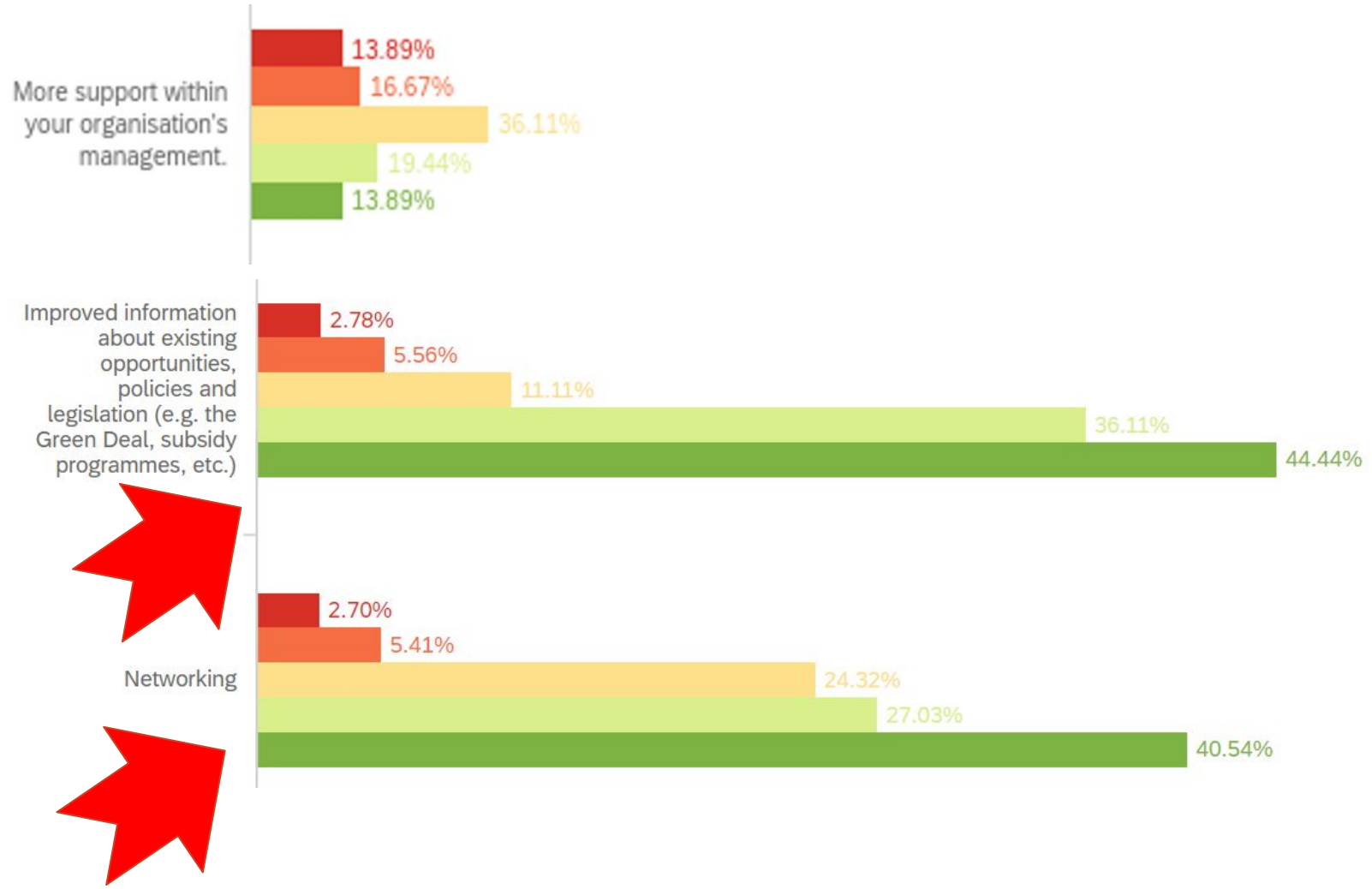

Právní/institucionální změna/podpora

PRIVATE RESPONSES

Alternativy/doplňky k politice

Kvalitativní a kvantitativní výzkum

2
Pochopení překážek a příležitostí

- Strongly disagree
- Somewhat disagree
- Neither agree nor disagree
- Somewhat agree
- Strongly agree

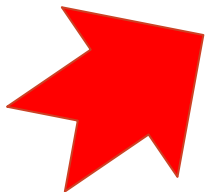
Doplňkové polostrukturované rozhovory - otázky

- H1/H2/H3?
- Motivuje zákon a vláda dostatečně cirkularitu v textilním průmyslu?
- Měl by se stát v této oblasti více angažovat?
- Proč jsou ekonomické pobídky identifikovány jako užitečnější, i když institucionální bariéry jsou identifikovány jako nejnaléhavější?
- Máte zákonnou povinnost sbírat textil odděleně od roku 2025? Jste připraveni, co to pro Vás znamená?
- Podpora výzkumu a vývoje byla označena jako důležitá. Ve kterých oblastech je to podle vás potřeba a co tomu nyní brání?
- **Networking – jak by to pomohlo? Kdo by se měl zúčastnit?**
- **Více informací a povědomí – kdo/co/jak by je měl poskytovat?**

Kvalitativní
a
kvantitativní
výzkum

3

Posouzení
relevance
potenciálních
politických reakcí

Možné řešení: následovat holandskou cestu k systémovým změnám

- **Fungování Holandského cirkulárního hotspotu**
- **Poldrové vyjednávání a systém Dutch green deals**

Holandská cesta vedoucí ke skutečným změnám

Holandský cirkulární hotspot

- orientace na cíl
- společná motivace
- bez zbytečné struktury

Polderové vyjednávání a dohody

- historický odkaz
- konsenzuální jednání
- snaha o skutečnou změnu k lepšímu

Holandské zelené dohody

- agilní metoda přinášení změn v oblasti ekoinivací do praxe
- funkční model od roku 2013

CO JE DŮLEŽITÉ PRO ÚSPĚŠNOU CIRKULÁRNÍ INICIATIVU?

- 1) Mít dostatečně silnou společnou motivaci. Mít vůli převzít iniciativu.
- 2) Postupovat malými kroky a být připraven na opakování těchto kroků
- 3) Inspirovat se jinými projekty, ale zároveň dbát na specifika svého projektu
- 4) Nebát se improvizovat a učit se nové věci
- 5) Zaměřit se na nejslibnější inovace
- 6) Zmapovat klíčové hnací mechanismy a předpoklady pro úspěšnou implementaci
- 7) Identifikovat příslušné aktéry, zjistit jejich ochotu ke kooperaci
- 8) Nastavit business model, ze kterého profitují všichni členové
- 9) Najít schopné prostředníky (brokery)
- 10) Nastavit transparentní rozdělení práce mezi členy iniciativy

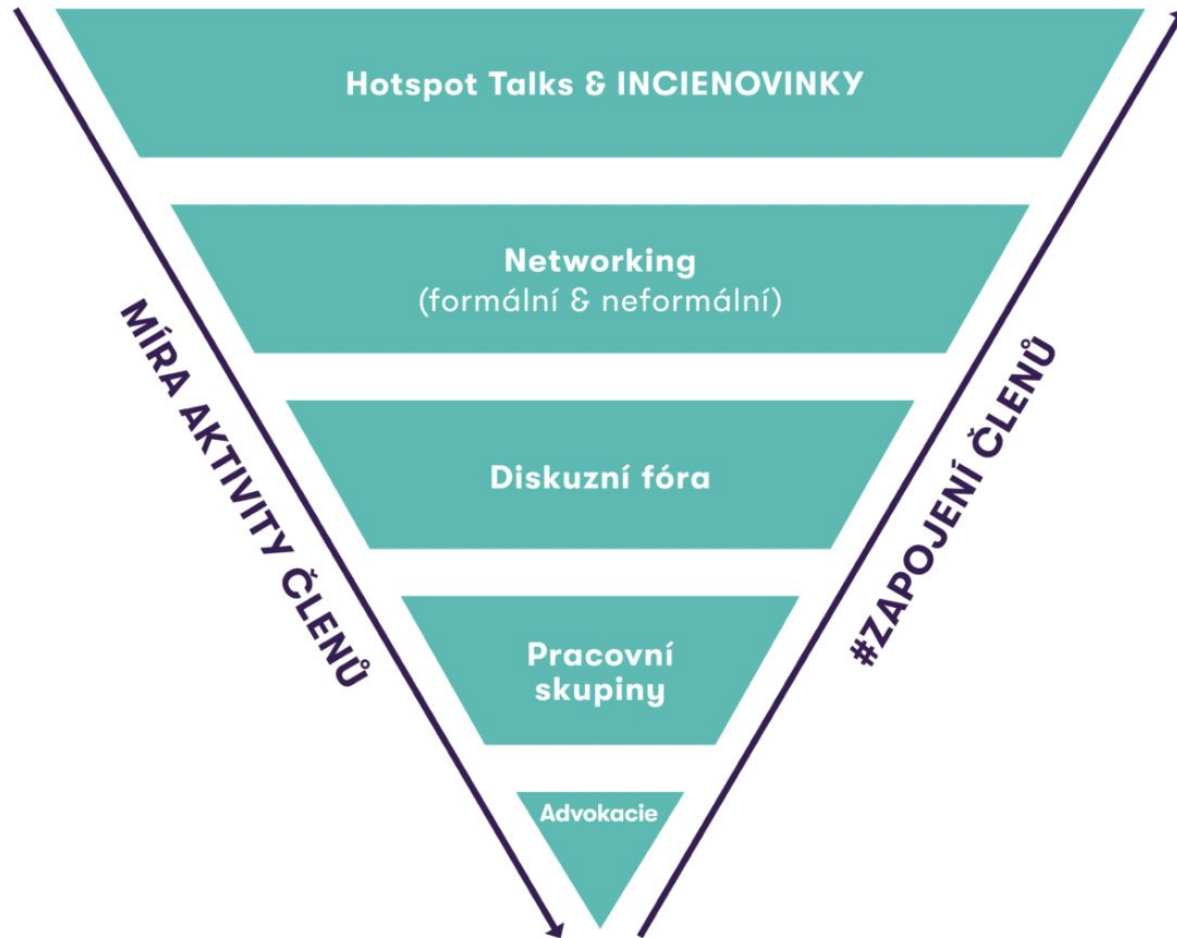

Od teorie k testování v praxi - založení Českého cirkulárního hotspotu

Czech Circular Hotspot

Naše aktivity

Informování / Vzdělávání

Hotspot Talks 6–8× ročně
INCIENOVINKY 1× měsíčně

Propojování

Formální 2× ročně
Neformální

Sdílení

Diskuzní fóra dle potřeby členů

Prosazování změn

2–3 setkání každé Pracovní skupiny

Contact & related research

Soňa Klepek Jonášová

sona.jonasova@gmail.com

- Bariéry cirkulární ekonomiky v textilním průmyslu: případová studie České republiky Tereza ZOUMPALOVA, Soňa KLEPEK JONÁŠOVÁ, Bedřich MOLDAN, WASTE FORUM 3/2023
- Analysis of the amount of textile waste in mixed municipal waste in the Czech Republic between 2016 and 2021, Soňa Klepek JONÁŠOVÁ, Tereza ZOUMPALOVA, Bedřich MOLDAN, WASTE FORUM 1/2022
- Data o textilních odpadech v kontextu cirkularity, Záznam z konference Data a životní prostředí 2, z 31. 03. 2022, Praha, Záznam z konference Data a životní prostředí 2, z 31. 03. 2022, Praha, <https://youtu.be/AZ5xBfT14Kc?si=dsHEhov-fY9Te-uU>

